

Ungdomsbesök i vård- och omsorgsboenden

Jenny Österman
Lisbeth Hagman

Rapporter/Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum 2013:9 ISSN 1401-5129

FÖRORD

I en studie som nyligen gjorts inom ramen av SNAC-studien på Kungsholmen visar att inträdet till äldreomsorgen, d.v.s. när den äldre för första gången ansöker om insatser från äldreomsorgen, i allmänhet sker vid hög ålder – i genomsnitt vid 84 års ålder. Det innebär att äldre personer som bor på vård- och omsorgsboende är mycket gamla. Studien visar också att personer på vård- och omsorgsboende har omfattande vård- och omsorgsbehov redan vid inflyttning samt att det finns ett starkt samband mellan inflyttning till vård- och omsorgsboende och demenssjukdom eller kognitiv svikt.

Bemanningen på vård- och omsorgsboenden är ofta lägre på helger, och ordinarie personal har därför inte möjlighet att genomföra sociala aktiviteter i den omfattning som det finns behov av och som önskas. Stockholms stads satsning på ungdomsbesök, har gjort det möjligt att också på helger erbjuda de äldre på vård- och omsorgsboendena något meningsfullt och trevligt att göra, individuellt eller i grupp.

Utvärderingen av ungdomsbesök på vård- och omsorgsboende som Äldrecentrum har genomfört på äldreförvaltningens uppdrag visar att projektet har lyckats uppnå de mål och ambitioner som sattes upp.

På de vård- och omsorgsboenden där personalen var väl insatt i projektet, såg personalen också nyttan av ungdomarnas närvaro och hur de kunde tillföra de äldre ett ökat välbefinnande. Ungdomsbesökarna möjliggjorde också för personalen att kunna ägna sig lite mer åt andra mer omvårdnadskrävande äldre på vård- och omsorgsboendet, då ungdomarna fanns tillgängliga för övriga äldre inom enheten. De boende satt inte ensamma i dagrummet vilket lugnade personalen.

Såväl personalen, anhöriga och ungdomarna uttryckte att de både kunde se och höra att de äldre blev gladare när ungdomarna kom på besök. Kanske för att det är en kontakt som bara handlar om trevligheter och stimulans, att det inte är den vanliga kontakten med personalen som ger den dagliga omvårdnaden. Det händer något annat, det blir ett avbrott i vardagen och de äldre kan känna att det är helg. ”Det finns ett värde i att det kommer unga människor och förgyller tillvaron”.

Rapporten har författats av utredarna vid Äldrecentrum Jenny Österman och Lisbeth Hagman.

Stockholm augusti 2013

Chatrin Engbo

Direktör

Stiftelsen Stockholms Läns Äldrecentrum

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	1
INLEDNING	3
STADENS MÅL MED FÖRSÖKSVERKSAMHETEN	3
ANSÖKAN	4
BAKGRUND	6
ATT LOCKA UNGA TILL ÄLDREOMSORGEN	6
<i>Äldreassistent – ett framtidsyrke</i>	6
<i>Feriearbete</i>	7
<i>Andra utvecklingsprojekt</i>	8
<i>Nytt introduktionsavtal</i>	9
<i>Unga entreprenörer</i>	9
NATIONELL VÄRDEGRUND	10
ÄLDRECENTRUMS UPPDRAG	11
FRÅGESTÄLLNINGAR	11
METOD	11
MÅLGRUPP	11
DATAINSAMLING	11
<i>Observationer</i>	11
<i>Uppföljningsenkäten till vård- och omsorgsboenden</i>	12
<i>Enkät till ungdomar</i>	13
<i>Bortfall ungdomsenkäten</i>	13
RESULTAT	14
BESKRIVNING AV UNGDOMARNA SOM ARBETADE INOM PROJEKTET	14
<i>Rekrytering av ungdomar</i>	14
INTRODUKTION AV UNGDOMARNA	16
<i>Introduktionstillfälle från Äldreförvaltningen</i>	16
<i>Introduktion på arbetsplatsen</i>	16
HANDLEDNING I ARBETET	17
<i>Personalens delaktighet</i>	18
TYP AV AKTIVITETER	19
ATT ERBJUDA ÄLDRE TREVLIGA OCH MENINGSFULLA AKTIVITETER ÄVEN PÅ HELGER	21
ATT ARBETA INOM ÄLDREOMSORGEN	22
<i>Kontakt mellan generationerna</i>	22
<i>De äldres upplevelser av ungdomsbesöken</i>	23
<i>Samspelet med de boende</i>	24
<i>Hur attityderna förändrats gentemot äldreomsorgen</i>	25
<i>Att skapa möjlighet till extrajobb för ungdomar</i>	26
<i>Kan de fortsättningsvis tänka sig att arbeta inom äldreomsorgen</i>	27
FORTSÄTTNING EFTER PROJEKTETS AVSLUT	27
DISKUSSION	29
SLUTSATSER	29

<i>Introduktion/utbildning</i>	29
<i>Handledning under arbetets gång</i>	30
<i>Anpassa aktiviteterna efter de äldre</i>	30
<i>Personalens delaktighet</i>	30
<i>Kunskap om de boende</i>	30
<i>Uppföljning</i>	31
INFÖR VAL AV YRKE	31
BILAGOR	32

TABELLFÖRTECKNING

TABELL 1. FÖRDELNING AV MEDEL AVSEENDE VÅRD- OCH OMSORGSBOENDETS (VOB) DRIFTSFORM (SOMATISK OCH DEMENS).	4
TABELL 2. SAMMANSTÄLLNING ÖVER VEM SOM BESVARAT UPPFÖLJNINGSENKÄTEN PÅ VÅRD- OCH OMSORGSBOENDET N=42; SAKNAS UPPGIFTER FRÅN EN ENHET.	13
TABELL 3. TIDSPERIOD FÖR BOENDENAS REKRYTERING AV UNGDOMAR. KÄLLA UPPFÖLJNINGSENKÄTEN	15
TABELL 4. NÄR PÅBÖRJADE UNGDOMARNA SIN ANSTÄLLNING, ANTAL OCH ANDEL (%). KÄLLA UNGDOMSENKÄTEN	15
TABELL 5. SAMMANSTÄLLNING UNGDOMSENKÄTEN. ANTAL OCH ANDEL (%) UNGDOMAR SOM DELTOG VID ÄLDREFÖRVALTNINGENS INTRODUKTIONSTILLFÄLLE SAMT ANTAL OCH ANDEL (%) SOM FICK INTRODUKTION ALT. UTBILDNING PÅ VÅRD- OCH OMSORGSBOENDET (VOB)	17
TABELL 6. SAMMANSTÄLLNING FRÅN UPPFÖLJNINGSENKÄTEN, HANDLEDARENS PROFESSION. VID VISSA VÅRD- OCH OMSORGSBOENDEN FÖREKOM ATT UNGDOMARNA HANDLEDDES AV MER ÄN EN PERSON	18
TABELL 7. SAMMANSTÄLLNING UPPFÖLJNINGSENKÄTEN, PERSONALENS DELAKTIGHET I AKTIVITETERNA.	19
TABELL 8. SAMMANSTÄLLNING FRÅN UPPFÖLJNINGSENKÄTEN. TYP AV AKTIVITER SOM UNGDOMARNA ANSVARADE FÖR PÅ VÅRD- OCH OMSORGSBOENDET (N = 42).	20
TABELL 9. SAMMANSTÄLLNING UNGDOMSENKÄTEN, FRÅGA 11. HUR HAR DU UPPLEVT DIN TID PÅ BOENDET. ANTAL OCH ANDEL (%) UNGDOMAR.	24
TABELL 10. ANTAL TIMMAR UNGDOMARNA ARBETADE PER TILLFÄLLE SAMT ANDEL (%). KÄLLA UNGDOMSENKÄTEN	26
TABELL 11. SAMMANSTÄLLNING UPPFÖLJNINGSENKÄTEN. FRÅGA: KOMMER NI ATT FORTSÄTTA MED UNGDOMSBESÖK EFTER PROJEKTTIDENS SLUT?	28

SAMMANFATTNING

I budgeten för 2012 konstaterade Stockholms stad att det fanns stora behov av att tillgodose det sociala innehållet i äldreomsorgen. Äldrenämnden fick i uppdrag att arbeta för att engagera och inspirera ungdomar för framtida yrken inom äldreomsorgen. Ett av målen som skrevs in i äldrenämndens verksamhetsplan var att kvaliteten och valfriheten för de äldre skulle utvecklas och förbättras. En av aktiviteterna under detta mål var att starta ett projekt där ungdomar anställdes för att på helger vara en resurs i arbetet med äldres aktivering. Ungdomarna skulle inte ersätta ordinarie personal och inte utföra något "reguljärt" arbete. Deras arbete skulle istället ses som en extra resurs och förgylla dagen för de äldre.

Det övergripande målet var att stimulera ansvariga för vård- och omsorgsboendena till att erbjuda de äldre trevliga och meningsfulla aktiviteter även på helgerna.

Andra syften var:

- att ge ungdomar chansen att prova på att arbeta inom äldreomsorgen inför val av vidare studier/yrke
- att skapa kontakt mellan generationerna
- att skapa möjlighet till extrajobb för ungdomar

Äldrecentrum har på uppdrag av Äldreförvaltningen Stockholms stad redogjort för vilka vård- och omsorgsboenden i staden som ansökt och beviljats medel för att anställa ungdomar till sin verksamhet, hur de har organiserat ungdomsbesöken samt omfattningen av aktiviteterna. Inom ramen för uppdraget beskrivs även ungdomarnas intryck från att arbeta inom äldreomsorgen samt de äldres upplevelser av ungdomsbesöken.

Frågeställningar

- Fick ungdomarna den roll på vård- och omsorgsboendet som förväntades?
- Blev mötet med vård- och omsorgsboendet positivt för ungdomarna och inspirerades de till att t.ex. utbilda sig för att kunna arbeta med äldre?
- Hur upplevde de äldre ungdomsbesöken?

För att besvara frågeställningarna gjordes observationer på sju vård- och omsorgsboenden som ansökt och beviljats medel för att anställa ungdomar. Intervjuer genomfördes med ungdomar och personal på vård- och omsorgsboendena. Samtal fördes även med äldre som bor på de studerade vård- och omsorgsboendena och deras anhöriga i samband med observationerna. Intervjuerna har kompletterats med kvantitativ redovisning av omfattningen av projektet.

Det samlade intrycket från våra observationer samt de enkäter som sändes ut är att man till stor del lyckats med att nå de mål och syften som var ställda inom ramen för projektet. Mycket tyder på att ungdomarna fick den roll på enheten

som förväntades, dvs. att erbjuda de äldre trevliga och meningsfulla aktiviteter även på helgerna samt skapa kontakt mellan generationerna. Genom projektet har vård- och omsorgsboendena haft möjligheten att utöka aktiviteterna för de boende på helgerna.

Aktiviteterna uppskattades av framförallt de boende men också av deras anhöriga.

Ungdomarna fick en positiv bild av att arbeta inom äldreomsorgen. Nästan 40 procent kan tänka sig att fortsätta arbeta inom äldreomsorgen efter gymnasiet.

Nästan alla vård- och omsorgsboenden inom projektet tycker att projektet varit lyckat i det avseende att de boende visade att de uppskattade att ungdomarna kom på helgerna. Trots detta så kommer inte alla att fortsätta med ungdomsaktiviteterna. Utan de projektmedel som staden fördelat finns det ingen möjlighet att fortsätta med ungdomsverksamheten inom den egna budgeten uppger de som är ansvariga för ungdomsbesöken på vård- och omsorgsboendena. Det finns dock några boenden som under flera år satsat på ungdomsbesök på helgerna och dessa kommer även fortsättningsvis att erbjuda aktiviteter som leds av ungdomar.

Utifrån vår uppföljning har vi kunnat identifiera några förutsättningar som är viktiga för att det ska bli lyckat att ta emot ungdomar inom äldreomsorgen. Med andra ord, bra för de boende, för ungdomarna och för den ordinarie personalen. Nedan följer några av de faktorer som vi anser är viktiga och som verksamhetsansvariga vid vård och omsorgsboenden rekommenderas ta i beaktande innan de anställer ungdomar:

- Introduktion är av stor betydelse för att ungdomarna ska kunna utföra arbetet på ett tillfredställande och säkert sätt. Ungdomarna behöver kunskaper om vad värdigt bemötande av de äldre innebär och kunskaper om hur de ska hantera olika situationer som kan uppstå.
- Ungdomarna behöver regelbunden handledning av en namngiven handledare.
- Anpassa aktiviteterna efter de äldres önskemål så att de blir till nytta och glädje för de äldre.
- Personalen måste ha kunskap om syftet med ungdomsbesöken samt vara delaktiga i aktiviteterna som ungdomarna ansvarar för.
- För att ungdomarna ska känna sig trygga i sitt arbete behöver de hjälp med att få kunskap om de boende som de ska möta och ordna aktiviteter för.
- Kontinuerlig uppföljning av aktiviteterna.

INLEDNING

I budgeten för 2012 konstaterade Stockholms stad att det fanns stora behov av att tillgodose det sociala innehållet i äldreomsorgen. I budgeten fick äldrenämnden bl. a. i uppdrag att arbeta för att engagera och inspirera ungdomar för framtida yrken inom äldreomsorgen. Ett av målen som skrevs in i äldrenämndens verksamhetsplan var att kvaliteten och valfriheten för de äldre skulle utvecklas och förbättras. En av aktiviteterna under detta mål var att starta ett projekt där ungdomar anställdes för att på helger vara en resurs i arbetet med äldres aktivering. Ungdomarna skulle inte ersätta ordinarie personal och inte utföra något ”reguljärt” arbete. Deras arbete skulle istället ses som en extra resurs och förgylla dagen för de äldre (Dnr 0704-44/2012).

Idén till projektet har sitt ursprung bland annat i företaget Ung Omsorg Sverige AB som startades av tre studenter i Växjö 2007. Sedan 2008 har företaget ett nära samarbete med Carema Care AB. Ung Omsorg anställer ungdomar med intresse för att arbeta med äldre. Ungdomarna, som annars går i skolan, besöker regelbundet äldreboenden på helger och lov och erbjuder samvaro med olika aktiviteter under ett par timmar (Dnr 0704-44/2012).

Bemanningen är ofta lägre på helger, och ordinarie personal har därför inte möjlighet att genomföra aktiviteter i den omfattning som önskas. Ungdomsbesöken ska göra det möjligt att också på helger erbjuda de äldre något meningsfullt och trevligt att göra, individuellt eller i grupp.

Projektet planerades pågå under 2012 och nämnden avsatte i sin budget tre miljoner kronor för ändamålet. Kort efter att projektet startat i mars 2012, beslutades att ytterligare fem miljoner skulle avsättas till ungdomsbesöken och projektiden förlängdes därmed till juni 2013.

Stadens mål med försöksverksamheten

Det övergripande målet med projektet var att:

- stimulera ansvariga för vård- och omsorgsboendena till att erbjuda de äldre trevliga och meningsfulla aktiviteter även på helger.

Men även andra syften fanns:

- att ge ungdomar chansen att prova på att arbeta inom äldreomsorgen inför val av vidare studier/yrke
- att skapa kontakt mellan generationerna
- att skapa möjlighet till extrajobb för ungdomar

(Källa: Dnr 0704-44/2012)

Ansökan

Under våren 2012 hade vård- och omsorgsboenden inom Stockholms stad möjligheten att ansöka om extra medel för ”ungdomsbesök i vård- och omsorgsboenden”. För att kunna ansöka om medel ställde äldreförvaltningen kravet att ansvarig för vård- och omsorgsboendet försäkrade att minst 80 procent av de boende blivit anvisade lägenheten av Stockholms stad. Samtliga vård- och omsorgsboenden hade möjlighet att ansöka, oavsett om boendet drevs i stadens regi, på entreprenad eller som enskilt driven verksamhet där staden köper enstaka platser.

Respektive vård- och omsorgsboende hade möjligheten att ansöka om maximalt 25 000 kronor per avdelning. Boendet kunde valfritt ansöka för samtliga eller för enstaka avdelningar. Ansökan skulle inkomma till äldreförvaltningen senast 31 mars 2012 och innehålla en beskrivning av hur medlen skulle användas (se bilaga 1).

Fyrtiofyra av stadens 140 boenden ansökte om sammanlagt nästan 7,2 miljoner kronor. Då staden i detta första skede hade avsatt tre miljoner var de tvungna att välja ett antal vård- och omsorgsboenden som skulle få pengar. De tre miljonerna kom att fördelas på 22 boenden (se bilaga 2).

Under våren 2012 beslutades att ytterligare medel skulle skjutas till projektet vilket resulterade i att samtliga fyrtiofyra boenden som ansökt fick pengar. De nya medlen fördelades efter ansökan och vård- och omsorgsboendena fick besked i juni 2012 att de fått pengar (se bilaga 2). Detta resulterade också i ett nytt datum för slutrapportering, juni 2013.

Tabell 1. Fördelning av medel avseende vård- och omsorgsboendets (VoB) driftsform (somatisk och demens).

Driftsform	Totalt antal som sökte	Varav antal demensboenden	Totalt antal boenden inom driftsformen (demensboende)*	Fördelade medel**
Kommunal regi	11	11	36 (22)	1 925 000
Entreprenad	22	21	60 (37)	3 999 200
Privat/fristående	11	10	106 (58)	1 225 000
Totalt antal VoB	44	41	202 (117)	7 149 200

* Källa Stockholms stads hemsida 2013-01-24

** Se bilaga 1. Uppgifter från Äldreförvaltningen Stockholms stad

Samtliga stadsdelsförvaltningar fanns representerade med minst ett boende bland dem som beviljades pengar.

Vidare har det beslutats att vård- och omsorgsboenden i Stockholms stad har möjlighet att ansöka om pengar för ungdomsbesök även under 2013, då 10 miljoner kronor avsatts för ändamålet. År 2013 ansökte 45 boenden om medel för att anställa ungdomar och av dessa hade 24 boenden också sökt och beviljats medel under 2012. Tjugoen boenden sökte för första gången. Av de 10 miljoner kronor som avsattes, fördelades drygt 6,4 miljoner kronor. Totalt har 65 boenden ansökt och beviljats medel under 2012/13 för att anställa ungdomar.

BAKGRUND

Inom de närmaste åren kommer det finnas ett stort behov av att anställa nya medarbetare inom äldreomsorgen, dels med tanke på kommande stora pensionsavgångar bland personalen men också på grund av den allt åldrande befolkningen. I Kommittédirektivet - En kompetensreform inom vården och omsorgen om äldre - skrev man att *"sedan lång tid tillbaka har allt färre sökt sig till omsorgen via de reguljära utbildningsvägarna såsom gymnasieskolans omvårdnadsprogram. För att klara den framtida personalförsörjningen måste omvårdnadsarbetet göras mer attraktivt och statusen höjas"*.¹ Kommunal gjorde 2011 en genomgång av intresset för vård- och omsorgsutbildningen på gymnasiet. De kunde då se att intresset har minskat dramatiskt under den senaste trettioårsperioden. Läsåret 1980/1981 sökte 18 281 behöriga elever i första hand till vård-/omvårdnadslinjen, 4 838 av de sökande antogs. Läsåret 2009/2010 var antalet som sökte till utbildningen i första hand enbart 3 041, men under oktober månad samma år fanns 3 404 intagna, vilket visar att studieplatserna var fler än antalet förstahandssökande. En minskning i antalet sökande började läsåret 1993/1994, för att stabiliseras på en nivå på ca 3 500 personer från 1987/88 och framåt.²

Att locka unga till äldreomsorgen

I syfte att locka ungdomar att arbeta inom vård och omsorg har en rad satsningar gjorts där ungdomar erbjudits att arbeta inom äldreomsorgen. Genom att introducera ungdomar inom äldreomsorgen finns en förhoppning om att öppna ögonen för denna yrkesbana samt att ändra den negativa attityden till att arbeta inom denna verksamhet.

Äldreassistent - ett framtidsyrke

Kompetensutveckling kan vara ett sätt att locka personer till äldreomsorgen. Utredningen, I den äldres tjänst, Äldreassistent – ett framtidsyrke, (SOU 2008:126) behandlade frågan om vilken kunskap/kompetens som äldreomsorgens baspersonal behöver. Utredningen föreslår att det läggs fast en nationellt likvärdig lägstanivå på kompetens för personal som arbetar inom omsorg och vård för äldre. Utredningen formulerade elva nationella yrkeskrav inom följande kompetensområden.

1. Värdegrund, förhållningssätt och värderingsförmåga.
2. Kommunikation.
3. Lagar och regler.
4. Det friska (normala) åldrandet.
5. Åldrandets sjukdomar.

---

¹ Kommittédirektiv -En kompetensreform inom vården och omsorgen om äldre. Dir.2007:155

² Kommunal "Vem ska ta hand om mina föräldrar när de blir gamla" 2011

6. Funktionsbevarande omsorg.
7. Emotionell och social omsorg.
8. Kroppsnära omsorg.
9. Måltid, kost och näring.
10. Omsorg och vård i livets slut.
11. Sjukvård.

De som innehar kompetens som motsvarar de nationella yrkeskraven ska få ett kompetensbevis och yrkestiteln Äldreassistent. Syftet med att formulera yrkeskrav är huvudsakligen att öka kvaliteten och effektiviteten för de äldre. Detta görs bland annat genom att uppnå intentionerna i socialtjänstlagen, att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Det handlar också om att ta tillvara den äldres resurser och att ge individuellt anpassat stöd och hjälp (SOU 2008:126).

För att klara den framtida personalförsörjningen betonar utredningen att omvårdnadsarbetet måste göras mer attraktivt och att statusen på yrket måste höjas. Utgångspunkt för utredningen var: *”äldre personers behov av värdighet, trygghet och kvalitet i den omsorg och vård som finansieras av kommunerna”*. Utredningen hade i uppdrag att bedöma vilka faktorer som är avgörande för att öka attraktiviteten för yrket. De lyfter bland annat fram vikten av att införa en lägsta utbildningsnivå för de som arbetar med att ge vård och omsorg till äldre. Utredarna är också övertygade om att en jämnare könsfördelning i personalen skulle öka trivseln, höja statusen och attraktiviteten för arbete i omsorg och vård för äldre (SOU 2008:126). Förslaget att införa yrkesrollen äldreassistent har ännu inte genomförts.

Feriearbete

Stockholms stad har under flera år gjort olika satsningar i syfte att locka unga människor till att arbeta inom omsorgen. Sedan flera år har staden erbjudit ungdomar feriearbete under sommarperioden. Det huvudsakliga målet med denna kommunala satsning är att *”stimulera stadens verksamheter och bolag att anställa ungdomar och erbjuda dem en meningsfull sysselsättning. En ambition är också att väcka intresse hos ungdomar för att så småningom arbeta inom kommunala verksamheter”* (DNR 29-49/2013).³ Ungdomarna erbjuds arbete inom bland annat äldreomsorg, barnomsorg, skötsel och städning inom- eller utomhus via kyrkogårdsförvaltningen och trafikkontoret m fl. Sommaren 2013 räknar staden med att sysselsätta runt 5000 ungdomar. År 2012 arbetade 1386 ungdomar inom äldreomsorgen, för 2013 var siffran 1474. Antalet arbetstillfällen som staden erbjuder har stadigt ökat de senaste åren. I riktlinjerna står också att *”ungdomarna*

---

³ Stockholms stad DNR 29-49/2013. Riktlinjer för feriejobb till ungdomar 2013.

ska erbjudas arbete som inte undantränger ordinarie arbetskraft eller konkurrerar med ordinarie semestervikarier eller vikariat i övrigt” (DNR 29-49/2013). För att så många som möjligt ska få möjligheten att arbeta är perioden för sommarjobb max tre veckor. Feriearbete ska ges till ungdomar som slutar åk 9 i grundskolan, går årskurs 1 och 2 i gymnasieskolan eller omfattas av det kommunala ungdomsansvaret i åldrarna 16-18 år (DNR 29-49/2013).

Även i övriga landet har kommunerna under flera år anställt ungdomar för feriearbete. Ett exempel är Ludvika kommun där syftet med ungdomsarbetet varit att liva upp vardagen för kommunens äldre och funktionshindrade. Gymnasieelever kan där söka jobb som “Solstrålar”. Under 2012 erbjöds totalt 54 ungdomar i Ludvika att jobba i denna funktion tre veckor var under sommaren. Precis som i Stockholms stad ska ungdomarna inte ersätta den ordinarie personalen utan vara till glädje för de äldre. Exempel på aktiviteter som ungdomarna kan göra tillsammans med de äldre är att läsa högt ur tidningar och böcker, baka, spela kort och spel och gå ut på promenader. Förhoppningen är att ungdomarna ska få upp ögonen för de positiva sidorna av yrket och välja att satsa på att utbilda sig inom vård- och omsorg. Om inte så menar man inom kommunen att de i alla fall fått en inblick i de äldres vardag.

Arbetsmarknadssektionen inom Haninge kommun fick 2012 i uppdrag från socialnämnden att bl.a. anordna jobb inom äldreomsorgen för ungdomar födda 1994 – 1995. Syftet med satsningen på sommarjobben var att ge ungdomarna en meningsfull sysselsättning under en del av sommaren samt att ge dem möjlighet att få erfarenhet av yrkeslivet. Kommunen hänvisar också till ett citat av Anders Knappe, ordförande för Sveriges Kommuner och Landsting: *”Sommarjobben är ett sätt att intressera ungdomar för de utmanande arbeten som finns inom välfärdssektorn.”* Haninges satsning ledde till att 28 flickor och 13 pojkar fick arbeta inom äldreomsorgen under 2012. Samtliga ungdomar hade till sin hjälp en särskilt utsedd handledare. Haninge kommun har redovisat utfallet av satsningen i en rapport från Arbetsmarknadssektionens Jobbcenter 2012-09-03.

Även i Uppsala kommun har satsningar gjorts på feriearbete för ungdomar inom äldreomsorgen. Inför sommaren 2013 kunde alla ungdomar som är folkbokförda i Uppsala kommun och gick i årskurs 9 i grundskolan samt elever som läste inom gymnasieskolans språkintruktionsprogram ansöka om sommarjobb. Arbetsuppgifterna ska främst bestå av att umgås med och aktivera de boende på äldreboendena genom promenader, läsning, spel mm. Arbetsuppgifter som städning och köksarbete kan även ingå.

Andra utvecklingsprojekt

Nestor FoU-center har utvärderat utvecklingsprojekt inom området socialt innehåll. Utvecklingsprojekten riktades till omsorgspersonal som arbetade i team utifrån den så kallade genombrottsmetoden. I utvärderingen framkom att enhetschefens delaktighet ansågs vara helt avgörande för att lyckas med förbättringsarbetet. Andra slutsatser som kunde dras var att det finns två avgörande faktorer

för arbetet med socialt innehåll, dels att utgå från de äldres intressen och dels att åstadkomma långsiktighet i aktiviteterna (Åhlfeldt & Engelheart, 2009). Personalen som intervjuades lyfte frågan om inte det verkliga sociala innehållet snarare återfinns i det dagliga livet än i något som skapas. Det handlar om att se individen, om chefens och personalens förhållningssätt och om den meningsfullhet och gemenskap som man lyckas skapa tillsammans inom verksamheten (Åhlfeldt & Engelheart, 2009).

Nytt introduktionsavtal

I december 2012 presenterade Sveriges kommuner och landsting, SKL, tillsammans med fackförbundet Kommunal en ny anställningsform för unga inom vårdområdet, en introduktionsanställning. Anställningen ska fungera som en introduktion och riktar sig till unga mellan 19-25 år som är arbetslösa och behöver arbetslivserfarenhet för att komma in på arbetsmarknaden.⁴ Under ett års tid får den anställde betalt för och jobbar 75 procent av en heltid och får därutöver möjlighet till arbetsintroduktion eller studier. Genom det nya jobbavtalet hoppas man på att attrahera yngre personer till områden där det finns framtida rekryteringsbehov. En bra introduktion ser parterna också som en viktig faktor för kompetensen inom vården.⁵

Unga entreprenörer

I Stockholm finns två företag som riktat in sig på att rekrytera ungdomar för arbete inom vård- och omsorgsboenden. Ungdomarna anlitas via företagen av vård- och boendena för att sätta guldkant på tillvaron för de äldre. Det ena företaget startades 2007 av tre studerande i Växjö, Ung Omsorg Sverige AB. Verksamheten syftar till att de ungdomar som anställs löser den ordinarie personalens brist på tid att hinna umgås med de äldre. Genom att locka ungdomar till äldreomsorgen och samtidigt ge äldre en högre kvalitet på sociala aktiviteter vill de skapa en meningsfull fritid och social samvaro, unga och äldre emellan. Det andra företaget, Äldrelyckan AB, startades av två studenter från Uppsala som inledde ett samarbete med ett av Lidingös äldreboenden i september 2009. Företaget registrerades sedan 2010. Syftet med verksamheten är att sätta guldkant på äldres tillvaro genom att arrangera aktiviteter på vård- och omsorgsboenden men att också uppnå ett stimulerande utbyte mellan generationer. Företaget har samarbete med Lidingö kommun och Attendo Care där timanställda ungdomar arbetar, framförallt under helgerna. Äldrelyckan anordnar aktiviteter som allsång, sällskapsspel, manikyr, högläsning, målning, promenader, utflykter, fikastunder och pratstunder.

---

⁴ <http://www.kommunal.se/Kommunal/Nyheter/2013/Klart-med-introduktionsanstallningar-inom-varld--och-omsorg/> (2013-08-15).

⁵ <https://www.vardforbundet.se/Vardfokus/Webbnyheter/2012/December/Nytt-avtal-for-unga-kommunalarbetare/> (2013-05-15).

Nationell värdegrund

Januari 2011 antogs den nationella värdegrunden inom äldreomsorgen. Det betyder att alla personer som får äldreomsorg ska ges möjlighet att leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. För att uppnå det ska äldreomsorgen bland annat värna om och respektera den enskilda personens rätt till privatliv och kroppslig integritet, självbestämmande, delaktighet och individanpassning.

I kap 5.4 § står det följande. *”Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund).*

Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra”. Lag (2010:427).

I Socialtjänstlagen står det att om man bor på särskilt boende ska man erbjudas en meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

Det är i dagsläget en stor utmaning att tillgodose det sociala innehållet i äldreomsorgen. Trots att det på de flesta boenden anordnas en rad aktiviteter, så som gymnastik, högläsning, musik, promenader mm. saknas ofta en individuell anpassning.

ÄLDRECENTRUMS UPPDRAG

Äldrecentrum har på uppdrag av Äldreförvaltningen Stockholms stad redogjort för vilka vård- och omsorgsboenden i staden som ansökt och beviljats medel för att anställa ungdomar till sin verksamhet, hur de har organiserat ungdomsbesöken samt omfattningen av aktiviteterna. Inom ramen för uppdraget beskrivs även ungdomarnas intryck från att arbeta inom äldreomsorgen samt de äldres upplevelser av ungdomsbesöken.

Frågeställningar

- Fick ungdomarna den roll på vård- och omsorgsboendet som förväntades?
- Blev mötet med vård- och omsorgsboendet positivt för ungdomarna och inspirerades de till att t.ex. utbilda sig för att kunna arbeta med äldre?
- Hur upplevde de äldre ungdomsbesöken?

METOD

Målgrupp

Målgruppen för Äldrecentrums uppföljning är de ungdomar som arbetat inom projektet ”ungdomsbesök inom vård- och omsorgsboende” under i huvudsak 2012. Samtliga stadsdelsförvaltningar i Stockholms stad fanns representerade med minst ett boende.

Datainsamling

För att besvara frågeställningarna gjordes observationer på sju vård- och omsorgsboenden som ansökt och beviljats medel för att anställa ungdomar. Intervjuer genomfördes med ungdomar och personal på vård- och omsorgsboendena. Samtal har även förts med äldre som bor på de studerade vård- och omsorgsboendena och deras anhöriga i samband med observationerna. Intervjuerna har kompletterats med kvantitativ redovisning av omfattningen av projektet (besökens omfattning, typ av aktiviteter etc. (se bilaga 3)) samt en beskrivning av vilka ungdomar som arbetat inom ramen för projektet samt deras upplevelser från arbetet (se bilaga 4).

Observationer

Äldrecentrum gjorde ett strategiskt urval av sju vård- och omsorgsboenden som skulle följas närmare från projektets start under våren/hösten 2012 fram till slutrapportering 2013. Urvalet av vård- och omsorgsboenden baserades på de ansökningar som inkommit till äldreförvaltningen som också fördelade medel för projektet. De vård- och omsorgsboenden som i ansökan beskrivit ett intressant

sätt att organisera aktiviteterna på eller som hade en struktur för hur ungdomarna skulle handledas valdes ut. Valet av vård- och omsorgsboenden grundades även på driftsform för att få en bra fördelning mellan privat och kommunal drift.

De vård- och omsorgsboenden som valdes ut besöktes vid två tillfällen, dels i början av projektperioden när ungdomarna var nya i verksamhetens aktiviteter och dels när projektet pågått under ca 9-10 månader. Syftet med observationerna var att beskriva om och hur arbetet för ungdomarna förändrades under projekt-tiden. Men också att se samspelet mellan ungdomarna och de äldre samt att observera personalens delaktighet i aktiviteterna.

I samband med observationerna intervjuades ungdomarna som höll i aktiviteter-na vid det aktuella tillfället samt tjänstgörande personal. Samtliga intervjuer ut-gick från intervjuguider som baserades på de frågeställningar som uppföljningen avsett att belysa.

Uppföljningsenkäten till vård- och omsorgsboenden

Två av de 44 vård- och omsorgsboendena som ansökte om och beviljades medel har återbetalat pengarna på grund av att de inte haft ungdomsbesök under projekt-tiden. Anledningen till att de inte hade ungdomar anställda var chefsbyte och rekryteringsproblem.

I syfte att beskriva organisering, omfattning och typ av aktiviteter hos de 42 vård- och omsorgsboenden som ansökt och fått medel har en enkät sänts ut till verksamhetschefen eller annan som uppgetts som ansvarig för ungdomarna på vård- och omsorgsboendet. I resultatdelen benämns enkäten som uppföljningsenkäten. Enkäten skickades ut våren 2013. Enkäten besvarades av samtliga vård- och omsorgsboenden som haft ungdomsbesök under 2012.

Tabell 2. Sammanställning över vem som besvarat uppföljningsenkäten på vård- och omsorgsboendet

N=42; saknas uppgifter från en enhet.

Funktion	Antal	Andel (%)
Aktivitetsansvarig	2	5
Biträdande verksamhetschef	2	5
Enhetschef	2	5
Samordnare	2	5
Silvrvärdinna	2	5
Teamcoach	1	2
Verksamhetschef	28	68
Äldrepedagog	2	5
Totalt	42	100

Enkät till ungdomar

I syfte att beskriva vilka som anställdes av enheterna för projektet ”ungdomsbesök i vård- och omsorgsboenden” samt hur de upplevde arbetet på vård- och omsorgsboendet, skickades en enkät till samtliga ungdomar på de 42 enheterna. I resultatdelen benämns den som ungdomsenkäten. Då Äldrecentrum inte hade tillgång till ungdomarnas kontaktuppgifter har verksamhetschef eller annan som ansvarat för ungdomarna inom boendet hjälpt till med att distribuera, samla in och återsända enkäterna till Äldrecentrum. Enkäten besvarades av 160 ungdomar som arbetat inom projektet. Enligt beräkningar har ca 230 ungdomar arbetat inom ramen för projektet under 2012, vilket skulle innebära en svarsfrekvens på 69 procent. Beräkningarna grundar sig på den information som samlats in från deltagande vård- och omsorgsboenden.

Bortfall ungdomsenkäten

Enkäten besvarades inte av samtliga 42 vård- och omsorgsboenden som haft ungdomar anställda under projekttiden. De 160 svaren inkom från 29 boenden. Vid 13 av boendena besvarades alltså inte enkäten av ungdomarna. En orsak till att enkäten inte besvarades av samtliga är att projektet i fem fall hade avslutats innan Äldrecentrum påbörjade datainsamlingen och att boendet därför inte längre hade kontakt med ungdomarna. Vid sju av boendena hade ungdomarna inte besvarat enkäten. En orsak som ansvariga för ungdomsbesöken angav var att de haft svårt att få tillbaka enkäten från ungdomarna. Tre av dessa sju har ansökt om medel för att anställa ungdomar även under 2013. Ett av de boendena som beviljats medel hade vid tiden för uppföljningen lagts ned.

RESULTAT

I syfte att beskriva hur några vård- och omsorgsboenden organiserat ungdomsbesöken, omfattningen av aktiviteterna samt ungdomarnas upplevelser av att arbeta inom äldreomsorgen har Äldrecentrum besökt sju boenden vid två tillfällen 2012/13 och följt ungdomarnas arbete.

De frågor som vi ville få belysta var bland annat om ungdomarna fick den roll på vård- och omsorgsboendet som förväntades i projektplanen? Blev mötet med vård- och omsorgsboendet positivt för ungdomarna och blev de inspirerade att t.ex. utbilda sig för att kunna arbeta med äldre?

Vi hade också ambitionen att beskriva de äldres upplevelser av ungdomsbesöken. Detta har dock varit svårt då de flesta som bor på vård- och omsorgsboenden är mycket gamla med omfattande behov av insatser och eftersom många också har en kognitiv nedsättning. Trots detta har vi ändå lyckats få en bild av hur de boende upplevde aktiviteterna och ungdomarna genom de observationer som genomfördes.

Nedan följer en beskrivning av de ungdomar som arbetat inom ramen för projektet och hur de rekryterades. Därefter beskrivs hur ungdomarna introducerades i arbetet samt hur de handledes under arbetets gång och vilka aktiviteter ungdomarna tillhandahöll i vård- och omsorgsboendena, samt hur de äldre upplevde aktiviteterna. Slutligen presenteras ungdomarnas upplevelser av arbetet och om deras syn på äldreomsorgen förändrades.

Beskrivning av ungdomarna som arbetade inom projektet

En stor andel av ungdomarna som arbetade inom projektet var kvinnor, 78 procent. Medelåldern för ungdomarna var 17,5 år, den yngsta 15 och den äldsta 20 år. Endast ett fåtal av de som besvarat enkäten studerade vård och omsorg, ca fyra procent. Störst andel studerade vid någon av de gymnasieprogram som har en inriktning mot samhällsvetenskapligt program, vanligt var också naturvetenskapliga program samt ekonomi.

Anledningen till att de sökte arbete inom projektet var genomgående att de behövde extrajobb.

Rekrytering av ungdomar

Rekryteringen av ungdomarna ansvarade respektive vård- och omsorgsboende för. Tillvägagångssättet var olika. Vid vissa boenden tillfrågades tidigare feriearbetande ungdomar om de ville arbeta inom projektet. I andra fall kontaktade ungdomarna själva boendet eller fick tips via bekanta som arbetar inom äldreomsorgen eller via kamrater som sedan start arbetat inom projektet. Vid intervjuerna framkommer också att ungdomarna genom Facebook och Stockholms

stads hemsida fått information om projektet. Ungdomarna har under projekttiden varit timanställda på vård- och omsorgsboendet. Några boenden har anlitat Ung Omsorg Sverige AB alternativt Äldrelyckan AB, som då också har skött rekryteringen och själva haft ungdomarna anställda.

Tabell 3. Tidsperiod för boendenas rekrytering av ungdomar. Källa uppföljningsenkäten

Tidsperiod	Antal boenden	Andel boenden (%)
Före projektstart	4	9,5
April - juni 2012	10	24
Juni - september 2012	21	50
November 20 12 - februari 2013	3	7
Ej svarat	4	9,5
Total	42	100,0

Många påbörjade rekryteringen efter att de fått medel beviljade. I första omgången fick de besked i slutet av april och i andra omgången fick de besked i juni om att de fått projektmedel. Femtio procent av boendena hade sin rekryteringsprocess mellan juni och september 2012 (Tabell 3).

Vissa vård- och omsorgsboenden har haft en kontinuerlig rekrytering av ungdomar då de haft ett visst bortfall av olika anledningar, t ex att ungdomarna varit tvungna att avsluta arbetet på grund av att studierna tagit för mycket tid eller att vissa ungdomar inte varit lämpade för arbete på vård- och omsorgsboende.

Tabell 4. När påbörjade ungdomarna sin anställning, antal och andel (%). Källa ungdomsenkäten

Tidsperiod	Antal ungdomar	Andel ungdomar (%)
Före juni 2012	14	9
Juni - september 2012	74	46
Oktober – december 2012	39	24
Från och med januari 2013	29	18
Uppgift saknas	4	3
Totalt	160	100

Störst andel ungdomar påbörjade sin anställning mellan juni och september 2012 (Tabell 4). Vissa vård- och omsorgsboenden har i uppföljningen beskrivit vissa svårigheter med att rekrytera, vilket vi också kan se då 42 procent av ungdomarna startade sin anställning efter 1 oktober 2012.

Introduktion av ungdomarna

Introduktionstillfälle från Äldreförvaltningen

För de flesta av ungdomarna var arbetet som ungdomsbesökare första kontakten med äldreomsorgen. I syfte att förbereda ungdomarna erbjöd därför äldreförvaltningen en introduktionsutbildning vid två tillfällen. Introduktionen innehöll information om Stockholms stads organisation och ansvarsfördelning, stadens äldreomsorg, relevanta lagstiftningar, bemötande, vårdgrund och demenssjukdomar. Vid introduktionstillfällena deltog också representanter från fackförbundet Kommunal för att informera om ungdomarnas rättigheter, skyldigheter samt löner.

Vid det första introduktionstillfället i juni 2012 deltog 45 ungdomar och tre chefer. Vid det andra introduktionstillfället i september 2012 deltog 66 ungdomar och en aktivitetsledare.

Enligt uppföljningsenkäten framkom att ungdomar vid 21 av de 42 boendena deltagit vid äldreförvaltningens introduktionstillfällen. Vid två av boendena uppger ansvariga att man inte vet om ungdomarna varit på introduktionen. Vid övriga 19 boenden uppger ansvariga att ungdomarna inte deltagit. Huvudorsak till frånvaron var att ungdomarna anställdes efter introduktionstillfällena. Enligt enkätuppföljningen framkom också att ungdomar som var anställda av Ung Omsorg Sverige AB och Äldrelyckan AB inte deltog vid introduktionstillfällena. I enkäten som besvarades av ungdomarna framkom att drygt 43 procent av ungdomarna deltog vid något av äldreförvaltningens introduktionstillfällen (Tabell 5).

Introduktion på arbetsplatsen

Vissa vård- och omsorgsboenden erbjöd ungdomarna någon form av introduktion eller utbildning när de anställdes. Vid intervjuerna framkom att ungdomarna hade velat ha mer kunskaper om de äldre än vad de fick vid introduktionen.

När ungdomarna började sin anställning fick de information om regler som t.ex. klädsel och hur de skulle anmäla frånvaro. Informationen gavs inom vissa vård- och omsorgsboenden både muntligt och skriftligt och fanns då även samlad i en särskild pärm inom enheten. Några ungdomar fick även kunskaper om hur de skulle bemöta de äldre, övergripande kunskaper om demenssjukdomar, hygien och rullstolskunskap. De flesta ungdomarna beskrev att introduktionen i arbetet ofta gavs löpande, de uppmanades vid anställningen att fråga personalen om råd när frågor och problem uppstod.

Tabell 5. Sammanställning ungdomsenkäten. Antal och andel (%) ungdomar som deltog vid äldreförvaltningens introduktionstillfälle samt antal och andel(%) som fick introduktion alt. utbildning på vård- och omsorgsboendet (VoB)

	Ja	Nej	Totalt N = 160
Deltog på äldreförvaltningens introduktion	68 (43)	91(57)	159
Fick introduktion/utbildning på VoB	47 (30)	112 (70)	159

I ungdomsenkäten uppgav 70 procent av ungdomarna att de inte fick någon utbildning eller introduktion av boendet (Tabell 5). Av de 47 ungdomar som uppgav att de fått introduktion på boendet, uppgav 11 att de fått utbildning i hygien, 19 i hantering av rullstol, 25 i bemötande och 6 i lyftteknik. Några vård- och omsorgsboenden har också gett ungdomarna information om säkerhet och rutiner på boendet samt grundläggande kunskaper om demenssjukdomar.

Vid alla utom ett boende uppgav de som besvarat uppföljningsenkäten att ungdomarna fått introduktion. Vissa gav introduktionen skriftligt, men i de flesta fall så gavs den muntligen i grupp eller genom att ungdomarna gick bredvid ordinarie personal.

Vid 86 procent av vård- och omsorgsboendena fick ungdomarna en arbetsbeskrivning, främst muntlig men i vissa fall också skriftlig.

Handledning i arbetet

Handledning skedde i varierande grad. Samtliga intervjuade ungdomar uppgav att de haft en namngiven handledare, men vad handledarrollen innebar har dock varierat. På två av de besökta enheterna hade ungdomarna handledaren på plats de helger de arbetade. Inom andra enheter hade de en utsedd handledare som inte alltid var på plats men som de kunde kontakta på helgen. Dessa ungdomar hade också en utsedd handledare bland vård- och omsorgspersonalen, oftast en undersköterska, som tjänstgjorde då de arbetade. Inom vissa enheter var t ex. aktivitetsombud, temacoacher eller biträdande chefer handledare. Det vanligaste var ändå att någon av vård- och omsorgspersonalen handledde ungdomarna (Tabell 6), oftast en undersköterska.

Några av de intervjuade ungdomarna upplevde att personalen på vissa vård- och omsorgsboenden inte förstod varför ungdomarna var på boendet och vad de skulle och fick göra. Detta rättades dock till och blev bättre efter att projektet pågått ett tag.

Ungdomarna upplevde att personalen alltid fanns till hands vid inomhusaktiviteterna men några redogjorde för att personalen inte alltid var med vid utomhusaktiviteter. Ungdomarna fick i vissa fall ett telefonnummer att ringa om

de behövde hjälp med något. Promenaderna skedde dock oftast inom vård- och omsorgsboendets område.

Enligt uppföljningsenkäten från vård- och omsorgsboendena hade samtliga ungdomar tillgång till handledare.

Tabell 6. Sammanställning från uppföljningsenkäten, handledarens profession. Vid vissa vård- och omsorgsboenden förekom att ungdomarna handleddes av mer än en person

Handledarens profession	Antal boenden
Aktivitetsansvarig*	7
Omsorgspersonal**	19
Teamledare***	6
Arbetsterapeut/sjukgymnast	3
Chef	5
Handledning från Äldrelyckan eller Ung Omsorg	5

*ink. Silvervärdinna och aktivitetshandledare **undersköterska och vårdbiträde ***ink. Teamcoach och äldrepedagog

Vanligast förekommande var att tjänstgörande omsorgspersonal handledde ungdomarna. Vid de vård- och omsorgsboenden som anlitat Äldrelyckan AB alternativt Ung Omsorg Sverige AB hade ungdomarna handledts av handledare från respektive företag samt från personal på vård- och omsorgsboendet. I ungdomsenkäten framkom att 76 procent av ungdomarna tyckte att personalen funnits som stöd i arbetet.

Personalens delaktighet

Personalens delaktighet i ungdomarnas aktiviteter varierade mellan de sju vård- och omsorgsboendena. Det kunde vi även se i uppföljningsenkäten till samtliga 42 boenden. Ungdomarna skötte i regel själva de aktiviteter som genomfördes inomhus på egen hand. Vid några enheter hade den ordinarie personal som brukade sköta aktiviteterna på andra tider (temacoacher, aktivitetsansvariga o.s.v.) organiserat arbetet och också varit med ungdomarna i deras arbete. Vid övriga enheter fanns personalen i närheten av ungdomarna för att kunna stötta och ingripa om något problem uppstod. *”personalen har inte så mycket tid för aktiviteter, men vi finns i närheten om de skulle behöva hjälp” (Personal).*

När det gällde vistelser utomhus hade flera enheter alltid sett till att det varit ordinarie personal med ungdomarna vid utevistelsen. Inom några enheter fick dock ungdomarna gå ut med de äldre själva, i huvudsak somatiskt sjuka äldre men det hände även att ungdomar var ute själva med äldre med kognitiv svikt. Några av de intervjuade redogjorde för att de känt en viss oro för att gå ut med äldre som var kognitivt nedsatta. Det beskrevs även i ungdomsenkäten att det

ibland kunde vara svårt att hantera situationer där boende blev förvirrade eller upprörda.

Tabell 7. Sammanställning uppföljningsenkäten, personalens delaktighet i aktiviteterna.

	Ja	Nej	Delvis	I mån av tid	Vid utestvistelse	Totalt (N=42)
Personalen delaktig	19	7	12	1	3	42

Vid sju av vård- och omsorgsboendena uppgav man att personalen inte var delaktig i aktiviteterna (Tabell 7). Vid dessa boenden uppgav man att personalen inte var med i själva aktiviteterna men att personalen t ex. fanns som stöd och vägledde ungdomarna i arbetet samt gav tips om aktiviteter. Vid de övriga boendena fanns olika grad av delaktighet. Utifrån uppföljningsenkäten framgår att om personalen var delaktig så var det vid större gruppaktiviteter, utestvistelser eller vid utflykter. Vid intervjuerna berättar ungdomarna att personalen ofta initialt deltog vid aktiviteterna men sedan lämnade över när de bedömde att ungdomarna var mogna att ta över ansvaret själva. Vid några boenden uppgav de att personalen inte alls var delaktig i aktiviteterna.

Typ av aktiviteter

Vilka aktiviteter som ungdomarna ansvarade för varierade mellan de olika vård- och omsorgsboendena. Vid några boenden fick ungdomarna själva bestämma vilka aktiviteter de ville arrangera. Vid andra boenden fick de tips av personalen om vad de äldre kan tänkas tycka om att göra. När vi intervjuade ungdomarna berättade de att personalen ibland hjälpte till med att skriva ner vad respektive person tyckte om att göra. Det var en god hjälp för att ungdomarna skulle kunna anpassa aktiviteterna till individen. Ungdomarna lyfter vikten av att anpassa aktiviteterna till de äldre och att alla inte alltid ville delta. Vissa äldre ville bara vara med på avstånd. Vid en demensavdelning fick ungdomarna ta del av levnadsberättelserna. Vid andra vård- och omsorgsboenden bestämde aktivitetsansvarig eller liknande vilka aktiviteter som ungdomarna skulle ansvara för.

Vid intervjuerna berättade ungdomarna att de äldre helst av allt ville sitta och prata. I uppföljningsenkäten redogjorde nästan alla (39/42) för att samtal med enskilda boende var en av aktiviteterna som erbjöds till de äldre (Tabell 8). Andra aktiviteter som uppskattades var promenader, fika, måla naglar och fixa håret på damerna. Sjunga och spela olika spel var också uppskattat enligt ungdomarna.

"Vi spelar schack, kort med de äldre. En av de äldre herrarna är svårslagen i luffarschack" (Ungdom).

Personalen vid flera vård- och omsorgsboenden påpekade att vissa äldre inte orkade delta vid gruppaktiviteterna, då är det viktigt att bara vara nära och sitta och småprata.

”Bland är de äldre tröttare än vanligt, då kan det vara svårt att motivera dem att delta. ....vi tycker att det är lagom det vi gör, de äldre orkar inte så mycket mer utan vill mest sitta och prata med oss” (Ungdom).

”De äldre vill gärna berätta om förr, vad de gjorde när de var unga. ....det viktigaste är att bara finnas till hands och sitta och prata och umgås” (Ungdom).

Ungdomarna tyckte att det kunde vara svårt att hitta på aktiviteter med äldre som har en demenssjukdom. Syn eller hörselnedsättning kan också försvåra säger de. På vissa vård- och omsorgsboenden har personalen eller verksamhetschefen valt ut äldre som klarar av och orkar med ungdomsbesöken. Vissa äldre kunde vara svårare att handskas med berättar de, dels på grund av demenssjukdom eller om de var för svårt fysiskt sjuka.

Tabell 8. Sammanställning från uppföljningsenkäten. Typ av aktiviteter som ungdomarna ansvarade för på vård- och omsorgsboendet (N = 42).

	Ja
Endast individuella aktiviteter	-
Endast gruppaktiviteter	10
Både grupp- och individuella aktiviteter	32
Samtal	39
Högläsning	34
Spel/Bingo	34
Pyssla	24
Musik och sång	20
Fika	24
Baka	20
Hjälp vid måltid och köksarbete	2
Promenader	35
Bollaktiviteter/ballonger	20
Utflykter	11

I stort sett erbjöd alla vård- och omsorgsboenden som hade ungdomsarbetare både fysiska och sociala aktiviteter (se tabell 8). Majoriteten av boendena erbjöd både grupp- och individuella aktiviteter. Vid några boenden erbjöd ungdomarna de

äldre såväl individuell tid som gemensamma aktiviteter. Inget boende erbjöd enbart individuella aktiviteter.

Vid ett av de vård- och omsorgsboenden som Äldrecentrum valde ut för att följa lite närmare, var den huvudsakliga aktiviteten ”afternoon tea” med scones. Detta uppskattades oerhört av de boende och deras anhöriga. Dels doftade det fantastiskt i lokalerna och dels blev det en naturlig aktivitet att träffas och prata kring. Anhöriga tyckte det var en trevlig och avslappnad aktivitet *”Det är så trevligt när man kommer och hälsar på under helgen och sconesen de är jättegoda” (anhörig)*. Vid 20 boenden uppgav man att bakning var en av aktiviteterna som ungdomarna ansvarar för.

Två vård- och omsorgsboenden uppgav att ungdomarna hjälpte till vid måltiderna och även med lättare kökssysslor. Vid intervjuerna med ungdomarna framkom att de kände en viss oro när de äldre skulle äta och dricka, ungdomarna var rädda för att de äldre skulle sätta i halsen. Trots att matning inte bör utföras av utbildad personal, skedde alltså detta ändå vid något enstaka boende.

Personalen som tjänstgör på vård- och omsorgsboendet har ansvaret för de äldre, också vid aktiviteterna. Det är personalen som ska bedöma om den äldre kan och orkar delta vid aktiviteten som erbjuds. Några av ungdomarna tyckte att det kunde vara svårt om personalen bedömt att någon som egentligen inte kan delta i aktiviteten t ex. på grund av funktionsnedsättning ändå deltog. Eller om det var någon som egentligen behövde matas eller övervakas vid måltid på grund av sväljsvårigheter men som ändå lämnades att delta vid fikastunden. Om äldre med sådana svårigheter skulle delta tyckte ungdomarna att det var viktigt att det fanns personal närvarande, *”det skulle inte kännas tryggt om det inte var personal med vid fikat” (Ungdom)*

Under projekttiden utvecklades aktiviteterna till det bättre genom att ungdomarna lärde känna de boende och hur de önskade ha det. Likaså kände sig ungdomarna mer trygga i arbetet efter en tid. Tryggheten kom vartefter som de lärde sig att bemöta de äldre och fick tips från personalen om hur de kunde hantera olika situationer.

Att erbjuda äldre trevliga och meningsfulla aktiviteter även på helger

De flesta äldre visade stor uppskattning för ungdomarnas arbete. *”när de boende hört att vi har kommit hit har de skyndat sig ut för att hälsa mig välkommen” (Ungdom)*.

”En äldre dam har inga anhöriga, hon säger att hon längtar till helgerna när vi är här” (Ungdom).

Personalen uttryckte vid intervjuerna att de inte har tillräckligt med tid för aktiviteter med de äldre på helgerna. *”Det finns inte en chans att personalen skulle*

hinna med det som ungdomarna gör,...det finns inte tid att sitta och prata så mycket....De äldre får bli mer i centrum än vanligt nu när ungdomarna är här. (Personal)”

Personalen framförde även att de kände sig tryggare när ungdomarna var på avdelningen eftersom de då fanns till hands för de äldre i dagrummet när personalen arbetade inne i en lägenhet hos en annan äldre. Det minskade också personalens stress säger de. I och med ungdomarnas närvaro kunde de ta det lite lugnare med de äldre som behövde mer hjälp inne i sina lägenheter. Personalen uttryckte också att de såg och hörde att de äldre blev gladare när ungdomarna kom. Kanske för att det inte var den vanliga kontakten med personalen som gav den dagliga omvårdnaden utan för att det var en kontakt som bara handlade om trevligheter och stimulans. Det hände något annat, det blev ett avbrott i vardagen och de äldre kunde känna att det var helg. *”Det finns ett värde i att det kommer unga människor och förgyller tillvaron” (Personal).*

Att arbeta inom äldreomsorgen

Att ungdomarna kände att det var roligt att gå till sitt jobb råder det ingen tvekan om. I ungdomsenkäten svarade 99 procent att de tyckte att arbetet varit kul. Även vid intervjuerna med ungdomarna framkom samma sak. Flera uttryckte att de verkligen trivts med sitt arbete *”jag älskar att gå till jobbet!”* sa en av de intervjuade.

Ungdomarna berättade också att de förändrat sin syn på äldreomsorgen. Innan de började arbeta trodde flertalet att arbetet skulle vara tungt och tråkigt. Några hade också läst och tagit del av den negativa debatt som förekommit om äldreomsorgen men tyckte inte att den stämde med den verklighet de var med om. Ett par av ungdomarna sa vid intervjun att de tyckte att vissa vård- och omsorgsboenden var för stora, *”det känns som om det är ett sjukhus vi är på och inte så mysigt som ett äldreboende borde vara” (Ungdom).*

Några av ungdomarna tyckte att personalen verkade ha det tungt och stressigt. Det var en av anledningarna som framfördes som orsak till att de inte ville satsa på att arbeta inom äldreomsorgen. Några hade också släktingar eller bekanta som arbetat inom vården i många år och som de tyckte var slitna och trötta. Fast att prata med de äldre och höra deras levnadshistorier tyckte ungdomarna var mycket intressant och roligt. Flera av ungdomarna sa vid intervjuerna att de verkligen kände sig behövda och att arbetet därför hade känts meningsfullt.

I stort sätt tyckte samtliga ungdomar att arbetet var kul och av dem som besvarat enkäten så kunde 39 procent tänka sig att fortsätta arbeta inom äldreomsorgen efter gymnasiet.

Kontakt mellan generationerna

”Har dom kommit?....” frågar en av de boende. Ungdomarna kände att de var efterlängtnade när de kom till helgen. Personalen såg också att de boende sken upp

när ungdomarna kom. Flera av de boende brukade fråga efter ungdomarna under veckorna.

”Just att det är unga som inte tillhör personalen, som ju så ofta är på väg till en annan uppgift..... Personalen ses mer som någon som vårdar och hjälper de äldre. När de unga kommer så handlar det bara om trevligheter” (Personal).

”Känslan av att någon kommer på besök. Många av våra äldre tänker på ungdomarna som om de vore deras barnbarn” (Personal).

Ungdomarna tyckte att det kändes extra bra att träffa de äldre som inte hade så många besök från anhöriga. Det kändes bra att vara efterlängtat berättade ungdomarna. De tyckte också att de äldre hade mycket intressant att berätta och det var extra roligt att få höra vad de äldre hade arbetat med eller varit med om i livet.

De äldres upplevelser av ungdomsbesöken

Inom ramen för uppföljningen har vi inte haft möjlighet att intervjua äldre, men genom våra observationer, ungdomarnas och personalens berättelser samt uppföljningsenkäten så har vi till viss del fått information om hur de äldre upplevde ungdomsbesöken. Vid besöken kunde Äldrecentrums utredare se vilken respons ungdomarna fick från de boende. Många äldre uttryckte ofta i ord att de uppskattade när ungdomarna var på plats och att de hade väntat på dem. För andra äldre som hade svårt att uttrycka sin uppskattning i ord fanns det ofta en glädje i ansiktsuttryck och kroppshållning när ungdomarna kom in i rummet. Det märktes tydligt att ungdomarna var efterlängtade, stämningen upplevdes av utredarna som lättsam och glädjefylld. Vi kunde notera att de äldre gärna berättade om vad de varit med om i livet både avseende yrkeserfarenheter, barn och familj, resor och andra upplevelser. Flera av de äldre var också nyfikna på ungdomarna och ställde frågor om vad de utbildade sig till, vad de gjorde på sin fritid och var de bodde. Relationen mellan äldre och unga var oftast varm, avspänd och naturlig, något vi särskilt kunde se vid det andra observations-tillfället då ungdomarna varit på plats en tid. Uppföljningsenkäten bekräftade det som framkom vid observationerna. I uppföljningsenkäten fick ansvariga på boendet beskriva hur de trodde att de äldre upplevde aktiviteterna. Vid 40 boenden beskrevs besöken som mycket positiva eller uppskattade. Besöken var något utöver de vanliga aktiviteterna. Det framkom också att även anhöriga tyckte att ungdomsbesöken varit ett positivt inslag för de boende. Personalen observerade att de äldre blev glada när ungdomarna kom och att vissa frågade efter ungdomarna under veckodagarna. Vid ett av boendena beskrev de att besöken var positiva men att det var beroende av de äldres dagsform och vid ett annat sa man att besöken var positiva ibland.

Tabell 9. Sammanställning ungdomsenkäten, fråga 11. Hur har du upplevt din tid på boendet. Antal och andel (%) ungdomar.

	Ja	Nej	Delvis	Vet ej	Totalt (N=160)
Jag tycker att arbetet är kul!	158 (99)	-	-	2 (1)	160
Jag tycker att det är svårt att bemöta de äldre på boendet!	6 (4)	148 (92)	-	6(4)	160
Jag tycker att personalen har funnits som stöd i mitt arbete!	122 (76)	12 (8)	5 (3)	21 (13)	160
Jag tycker att jag fick en bra introduktion i arbetet!	123 (77)	14 (9)	1 (1)	22 (14)	160
Jag skulle kunna tänka mig att fortsätta arbeta inom äldreomsorgen efter gymnasiet!	64 (41)	35 (22)	-	59 (37)	158
Jag har ibland känt mig osäker i arbetet!	53 (33)	94 (59)	-	13 (8)	160

Samspelet med de boende

Ungdomarna som vi träffade när vi var ute på vård- och omsorgsboendena upplevde inte några större svårigheter i relationen till de boende. *"...arbetet har varit jättekul, men ibland är det svårt att veta hur man ska bemöta de äldre..."* (Ungdom). Svårigheter som ändå kunde uppstå var då den äldre hade problem med kommunikationen, t.ex. vid dålig hörsel eller problem med talet. Andra situationer som beskrevs som svåra var när den boende hade en demenssjukdom eller var kognitivt sviktande.

Samspelet mellan de boende och ungdomarna varierade beroende på mognad hos ungdomarna och om den boende hade en långtgående demenssjukdom eller inte. *"För det mesta är det lätt att få kontakt, de äldre vill gärna berätta om vad de gjort i livet....vissa är mer svåra att prata med och då får vi respektera att de kanske inte vill prata"* (Ungdom).

I början upplevde ungdomarna att det var svårt att veta hur de skulle bete sig i mötet med de äldre, t.ex. vad de skulle prata om. Ungdomarna kunde ibland känna en viss otrygghet i att inte veta så mycket om de äldre på boendet, vilka som kunde klara sig själva och vilka som behövde hjälp med olika saker. Ca 33 procent uppgav i ungdomsenkäten att de ibland kände sig osäkra i arbetet. Något som ungdomarna upplevde som svårt var när de boende pratade om att de snart skulle dö eller till och med önskan om att få dö. Ungdomarna tyckte att det var svårt att veta hur de skulle bemöta sådana kommentarer.

Kommentarer från ungdomarna som speglar vilka situationer som de kände sig osäkra i:

”när det känns som om jag är överflödig. När varken personalen eller de äldre förstått varför jag är där”

”när personalen inte velat hjälpa till, inte funnits till hands”

”när personalen inte funnits närvarande och den äldre t ex. behöver gå på toaletten eller om någon blivit aggressiv”

”när en boende frågar om hjälp med något som jag inte vet om jag får göra”

”när de boende blir ledsna, oroliga eller arga”

”när jag inte vet hur jag ska bemöta vissa av de boendes frågor”

”det kan kännas obekvämt när man inte vet vad man ska göra, men det har blivit bättre ju längre man jobbat. Man vågar ta mer initiativ”

Ungdomarna uppskattade när de fick idéer från personalen eller de boendes anhöriga om vad de boende tyckte om att göra och hur de kunde möta den äldre i deras önskemål.

Samspelet med de äldre blev lättare efterhand, enligt ungdomarna. Allt eftersom ungdomarna lärde känna de boende och personalen så blev det också lättare att kommunicera med de äldre. De vet också hur de ska hantera olika situationer och de lärde sig vilka aktiviteter som de boende uppskattade. Det var stor skillnad i ungdomarnas sätt att vara mellan de två tillfällena som Äldrecentrum genomförde sina observationer och intervjuer. Vid det andra tillfället, när aktiviteterna pågått under nästan ett år kunde vi se en viss vana hos ungdomarna och en mer avslappnad kommunikation mellan dem och de boende. Ungdomarna hade också fått in rutiner för sina aktiviteter. Vid det första tillfället kunde en viss ovana och oro skönjas hos några av ungdomarna.

Vid intervjuerna framhöll personalen vikten av en bra introduktion och handledning till ungdomarna. Enligt personalen var ungdomarna olika bra på att bemöta de äldre samt på att ta egna initiativ.

Vilket ansvar som lagts på ungdomarna varierade också mellan boendena. Inom de boenden där personal i stort sett alltid närvarade vid aktiviteterna underlättades kontakten mellan de boende och ungdomarna. Personalen såg vad som hände och kunde uppfatta när de behövde kliva in och stötta vid uppkomna problem.

Hur attityderna förändrats gentemot äldreomsorgen

Ungdomarna som vi mötte i intervjuerna beskrev att de förändrat sin syn på äldreomsorgen. De säger sig ha blivit mer medvetna om vad äldreomsorg innebär och hur den fungerar. *”...det är människor som bor här, inte bara en grupp gamla*

sjuka människor... många tror nog att alla gamla är lika men det är de verkligen inte. ”(Ungdom).

De flesta uttryckte på olika sätt att de fått en mer positiv bild av äldreomsorgen än vad de hade innan. Äldreomsorgen är inte så dålig som man kan tro eller har hört, säger några av dem vi intervjuade. Ungdomarna såg sina möten med de äldre som positiva och berikande. *”jag är stolt varje gång jag kommer hem efter att ha jobbat, jag känner att jag gjort nytta”* (ungdom).

Däremot upplevde ungdomarna vid fem av de sju vård- och omsorgsboenden som vi besökte att personalen ofta var stressad och inte hann med varken att prata med de äldre eller att utföra alla sina arbetsuppgifter.

Att skapa möjlighet till extrajobb för ungdomar

Anledningen till att ungdomarna sökte jobb som ungdomsarbetare var att de behövde ett extrajobb. Två av ungdomarna som vi träffade studerade på vård- och omsorgsprogrammet.

Hur ofta och hur många timmar ungdomarna arbetade varierade kraftigt mellan de 42 boenden som fick medel under 2012. I genomsnitt arbetade ungdomarna 4 dagar per månad med en variation mellan 1 och 8 dagar. I snitt arbetade ungdomarna tre timmar per tillfälle.

Tabell 10. Antal timmar ungdomarna arbetade per tillfälle samt andel (%). Källa ungdomsenkäten.

Antal timmar per tillfälle	Antal ungdomar	Andel ungdomar (%)
2-3 timmar	86	54
4-6 timmar	67	42
7-8 timmar	7	4
Totalt	160	100

Ungdomarna var eniga om att de var begränsade i hur mycket de kunde arbeta, det fick inte ta för mycket tid från studierna. De flesta uttryckte att den tid de fått sig tilldelad var alldeles lagom och att de inte ville arbeta mer än de gjorde. Vid det andra observationstillfället hade några av ungdomarna slutat på boendet på grund av att det tog för mycket tid från studierna. Det var också något som ansvariga på boendet lyfte som en faktor som försvårade projektet eftersom de då blev tvungna att nyrekrytera.

Kan de fortsättningsvis tänka sig att arbeta inom äldreomsorgen

I stort sett samtliga ungdomar uttryckte att arbetet på vård- och omsorgsboendet var kul och berikande och 39 procent av ungdomarna sa att de kunde tänka sig att arbeta inom äldreomsorgen efter gymnasiet.

Orsaker till att man inte ville arbeta inom äldreomsorgen var att arbetet är tungt och att de sett att personalen ofta var både stressade och trötta. En annan orsak var lönen och att de inte såg någon karriärsutveckling inom området. Endast ett fåtal av de ungdomar som arbetade inom projektet gick fortfarande i grundskolan och skulle välja gymnasieprogram. Övriga ungdomar gick redan på gymnasiet och hade därmed redan valt sin inriktning eller yrkesbana. De ungdomar som vi träffade och intervjuade på de sju boendena hade inte tankar på att byta inriktning. Samtliga kunde däremot tänka sig att fortsätta arbeta extra inom äldreomsorgen under sin studietid. Några som planerade att studera till arkitekt, kock och artist sade att de mycket väl kunde tänka sig att arbeta för de äldres välbefinnande, genom att bygga äldreboenden, laga god mat eller uppträda för de äldre.

Fortsättning efter projektets avslut

Redan ett par veckor efter att de första tre miljonerna fördelats mellan drygt 20 vård- och omsorgsboenden i Stockholms stad, beslutades att ytterligare fem miljoner kronor skulle skjutas till projektet. Det resulterade i att samtliga 44 boenden som ansökt och beviljades medel för att anställa ungdomar i syfte att kunna erbjuda äldre guldkant i tillvaron. Två av de 44 boendena har återlämnat sina pengar då de fann att de inte hade möjlighet att fullfölja projektet p.g.a. ekonomi och rekryteringsvärigheter.

Projektet startade i juni 2012. Våren 2013 togs ett nytt beslut i äldrenämnden om att projektet skulle fortsätta ytterligare ett år. Äldreförvaltningen fick 10 miljoner kronor att fördela för 2013. Fyrtiofem boenden ansökte 2013 om totalt 6 440 000 kr.

Utifrån uppföljningsenkäten framgår att nästan samtliga vård- och omsorgsboenden tycker att projektet varit lyckat i det avseende att de boende visade att de uppskattade att ungdomarna kom på helgerna. Trots detta så kommer inte alla att fortsätta med ungdomsaktiviteterna. Utan de projektmedel som staden fördelat finns det ingen möjlighet att fortsätta med ungdomsverksamheten inom den egna budgeten uppger de som är ansvariga för ungdomsbesöken på vård- och omsorgsboendet. Det finns dock några vård- och omsorgsboenden som under flera år satsat på ungdomsbesök på helgerna och dessa kommer även fortsättningsvis att erbjuda aktiviteter som leds av ungdomar.

I uppföljningsenkäten framkom att 17 av de 42 boendena bestämt att de ska fortsätta med ungdomsbesöken. Sju av boendena sa att de inte ska fortsätta varav

fem angav att de inte kan fortsätta pga. ekonomiska begränsningar, ett boende ska dessutom avvecklas. Ett av boendena insåg att det var brister i introduktionen och i den kontinuerliga handledningen som gjorde ungdomsprojektet svårhanterligt. På grund av dessa anledningar bestämde man därför att inte fortsätta med ungdomsprojektet förrän man kan ta emot och handleda ungdomar på ett bra sätt.

Tabell 11. Sammanställning uppföljningsenkäten. Fråga: Kommer ni att fortsätta med ungdomsbesök efter projektidens slut?

	Antal boenden	Andel boenden (%)
Ja	17	41
Nej	7	17
Vet ej/troligtvis inte	9	20
Ja om medel finns att söka	7	17
Troligtvis	2	5
Total	42	100

Nio vård- och omsorgsboenden visste inte hur de fortsättningsvis skulle göra. De angav att det berodde på vilka ekonomiska resurser de hade att tillgå. Sju boenden hoppades att de skulle kunna fortsätta med ungdomsarbetare men att det helt berodde på om de skulle få ytterligare medel från staden. Två boenden uppgav att de troligen skulle fortsätta, men vid tiden för uppföljningen hade inget beslut tagits.

DISKUSSION

Stockholms stad hade ett övergripande mål och flera syften med projektet ”Ungdomsbesök i vård- och omsorgsboende”. Det samlade intrycket från våra observationer samt de enkäter som sändes ut är att man till stor del lyckats med att nå de mål och syften som var ställda inom ramen för projektet. Det övergripande målet var att stimulera ansvariga för vård- och omsorgsboendena till att erbjuda de äldre trevliga och meningsfulla aktiviteter även på helgerna.

Andra syften var:

- att ge ungdomar chansen att prova på att arbeta inom äldreomsorgen inför val av vidare studier/yrke
- att skapa kontakt mellan generationerna
- att skapa möjlighet till extrajobb för ungdomar

Slutsatser

Utifrån vår uppföljning har vi kunnat identifiera några förutsättningar som är viktiga för att det ska bli lyckat att ta emot ungdomar inom äldreomsorgen. Med andra ord, bra för de boende, för ungdomarna och för den ordinarie personalen. Nedan beskriver vi några av de faktorer som vi anser är viktiga och som verksamhetsansvariga vid vård och omsorgsboenden rekommenderas ta i beaktande innan de anställer ungdomar.

Introduktion/utbildning

För många av ungdomarna som arbetat inom projektet har det varit deras första möte med äldreomsorgen och ibland också med gamla, sjuka och funktionshindrade människor. Andra hade sedan tidigare haft feriearbete inom äldreomsorgen och därför blivit erbjuden anställning inom projektet. De flesta av ungdomarna saknade dock utbildning inom vård och omsorg. Enligt enkäten som gick ut till ungdomarna kunde vi se att de flesta som gick på gymnasiet studerade samhällsvetenskap, naturvetenskap eller ekonomi. Med detta som utgångspunkt inser man snabbt att ungdomarna behöver en introduktion för att kunna utföra arbetet på ett tillfredställande och säkert sätt. De behöver kunskaper om vad värdigt bemötande av de äldre innebär och kunskaper om hur de ska hantera olika situationer som kan uppstå. Ungdomarna behöver också kunskaper om basal hygien, demenssjukdomar, lyftteknik, lagstiftning som Lex Sarah och hur man hanterar en rullstol. De behöver också få vetskap om rutiner och förhållningssätt inom vård- och omsorgsboendet.

Handledning under arbetets gång

Även vid en god introduktion krävs att ungdomarna får regelbunden handledning av en namngiven handledare. När svåra situationer uppstår behöver ungdomarna någon att vända sig till för att få vägledning och stöd. Det kan vara frågor om vad de får göra inom ramen för sin anställning eller hur de hanterar svåra situationer som kan uppstå i arbetet som t.ex. existentiella frågor.

Anpassa aktiviteterna efter de äldre

För att aktiviteterna ska bli till nytta och glädje för de äldre måste de anpassas efter deras önskemål. Det är också viktigt att aktiviteterna planeras så att de går ihop med verksamhetens övriga innehåll men framförallt så att de äldre har orken och viljan att delta. På några av boendena som vi besökte valde ansvariga att efter en tid som aktiviteterna hade pågått, anpassa tiderna, så att de boende bättre orkade delta. En annan anledning var att aktiviteterna kom för tätt in på måltiderna. Inom en enhet beslutades också att ungdomarna inte skulle delta vid måltiderna. De ansvariga menade att måltiderna var så viktiga för de äldre så att det bara skulle vara utbildad och van personal med vid måltiderna.

Personalens delaktighet

I vår uppföljning framkom att personalens kunskap om syftet med ungdomsbesöken varierade. Det fick konsekvenser för ungdomarnas möjlighet till stöd från den ordinarie personalen. Detta ledde till att ungdomarna på vissa ställen fick göra sysslor som de egentligen inte var anställda för. Matning är ett exempel; matning bör endast utföras av utbildad personal för att exempelvis minimera risken för att den boende ska sätta i halsen. För att ungdomarna ska kunna utföra sitt arbete på ett bra sätt krävs ett bra samarbete mellan ungdomarna, handledaren och personalen. Personalen måste hjälpa till med att bedöma vilka äldre som kan delta i aktiviteterna och också förbereda den äldre inför en aktivitet. Likaså behöver ungdomarna hjälp med att samla de boende om det är en gruppaktivitet som ska genomföras. Ungdomarna behöver också stöd i form av kunskap om de boende, vilka som kan delta, vad den äldre behöver hjälp med och vilka intressen de boende har. Vi kunde se att på de boenden där personalen var väl insatt i projektet, såg de också nyttan av ungdomarnas närvaro och hur de kunde tillföra de äldre ett ökat välbefinnande. Personalen såg också möjligheten att kunna ägna sig lite mer åt andra mer omvårdnadskrävande äldre på vård- och omsorgsboendet, när de visste att ungdomarna fanns tillgängliga för övriga äldre inom enheten. De boende satt inte ensamma i dagrummet vilket lugnade personalen och gav dem möjlighet att ägna mer tid åt de mest sjuka.

Kunskap om de boende

För att ungdomarna ska känna sig trygga i sitt arbete behöver de hjälp med att få kunskap om de boende som de ska möta och ordna aktiviteter för. Många av ungdomarna framstår som ansvarstagande och vill inte göra ”fel”. Flera ung-

domar beskriver att de känt en osäkerhet i hur de ska hantera vissa situationer, speciellt om någon blivit upprörd eller förvirrad. Ungdomarna behöver kunskap om vilka av de boende som kan vara med på de olika aktiviteterna. Detta är ett ansvar som ligger på den ordinarie personalen att bedöma, inte ungdomarna.

Uppföljning

Uppföljning är en av grundstenarna i förbättringsarbetet. Utan vetskapen om hur aktiviteterna fungerat så kan man inte utveckla arbetet. Flera av de vård- och omsorgsboenden som deltagit i projektet har gjort egna utvärderingar som kommer att ligga till grund för förbättringar. Bl.a. har det framkommit behov av en bättre och mer strukturerad introduktionsutbildning innan ungdomarna börjar sitt arbete på boendet, en bättre rekryteringsrutin samt framtagen funktionsbeskrivning för ungdomsarbetarna. Annat som kommit fram vid de egna uppföljningarna är att handledningen är viktig och att samtlig personal inom boendet har klart för sig vilket uppdrag ungdomarna har och vad de får och kan göra.

Inför val av yrke

Ungdomarna har i hög grad lovordat alla möten med de äldre och också framfört att de känt att de varit behövda och gjort en meningsfull insats. I enkäten framkommer att nästan 40 procent av ungdomarna kan tänka sig att arbeta inom äldreomsorgen efter gymnasiet. Trots detta har de ungdomar vi intervjuat beskrivit att de gjort andra yrkesval även om dessa inte alltid innebär en så hög lön, (kock, aktris, musiker o.s.v.) men som istället tillgodoser andra värden. När väl valet är gjort kan det vara svårt att ändra sin yrkesbana.

Den bild många ungdomar har av äldreomsorgen innan de provat på att arbeta inom den är oftast negativ. Flera har tagit del av den debatt som pågått i massmedia om äldreomsorgen de senaste åren. Vid uppföljningen framför ungdomarna en oro för den arbetssituation som de tagit del av. De beskriver att personalen upplevs stressad, tycker att arbetet verkar tungt, att lönen är låg och karriärvägarna är för ungdomarna okända. Att ge ungdomar en chans att få information och en inblick i hur det är att arbeta inom äldreomsorgen är därför viktigt. Likaså att få kunskaper om vilka möjligheter yrkesvalet kan ge till självförverkligande och utveckling i yrkeslivet. Företrädare för vård- och omsorgsboenden, utbildningsinstanser och fackliga organisationer borde mer aktivt vara ute i skolor, delta i debatter m.m. för att i högre grad ge en nyanserad bild av äldreomsorgen än vad som ges via massmedia idag.

Ansökan om medel avseende projektet ”Ungdomsbesök i vård- och omsorgsboenden”

Ansökan ska vara äldreförvaltningen tillhanda senast den **31 mars** 2012. Spara ner blanketten, fyll i och skicka sedan.

Högst 25 000 kronor per avdelning/enhet kan beviljas.

Vid frågor kontakta Karin Gens, äldreförvaltningen, tel 076-1236208.

Stadsdelsnämnd/Företag:			
Vård- och omsorgsboende:			
Bankgiro/Postgiro/Bankkonto (gäller privata utförare):		Bank:	
Antal platser totalt i boendet:	Antal avdelningar/ enheter totalt i boendet:	Varav med demensinriktning:	Varav med somatisk inriktning:
Antal avdelningar/enheter som ni söker medel för:	Varav med demensinriktning:	Varav med somatisk inriktning:	Total summa som ni ansöker om:
Beskriv hur ni planerar att organisera besöksverksamheten samt omfattning mm:			

I och med ansökan försäkras ansvarig för vård- och omsorgsboendet att minst 80 procent av de boende, på varje avdelning/enhet som det söks medel för, vid ansökningstillfället är placerade av Stockholms stad.

I och med ansökan förbinder sig ansvarig för respektive vård- och omsorgsboende som beviljas projektmedel att senast den 31 mars 2013 skriftligen till äldreförvaltningen redovisa hur pengarna har använts och vilket resultat som uppnåtts.

Bilaga 2. Ungdomsbesök i vård- och omsorgsboenden

Sammanställning över hur projektpengarna fördelats

2012-04-25 Karin Gens

Stadsdel	VOB	Utförare	Kontakt	Beviljad summa
Skarpnäck	Hemmet för gamla	Carema	Marja Nurmi, verksamhetschef 0733-271518	325 000
Enskede-Årsta-Vantör	Mårtensgården	EÄV sdf	Joacim Österstam, verksamhetschef 08-508 20 570	125 000
Östermalm	Kampementet	Attendo	Christina v Segebaden, verksamhetschef 0709-727634	149 600
Farsta	Edö	Farsta sdf	Monika Lind utvecklingssekreterare. 08- 508 181 22	100 000
Farsta	Farsta vård- och omsorgsboende	Farsta sdf	Monika Lind utvecklingssekreterare. 08- 508 181 22	150 000
Skärholmen	Ekehöjden	Attendo	Christina Mo, verksamhetschef 0708-764490	175 000
Norrmalm	Dalahöjden	Attendo	Carina Henriksson, verksamhetschef 073-4438931	150 000
Enskede-Årsta-Vantör	Årstaberg	Attendo	Felege Gebeyehu verksamhetschef 070-971 60 49	175 000
Södermalm	Guldbröllopshemmet	Temabo	Ulla Nybons, verksamhetschef 0704-241454	100 000
Spånga-Tensta	Fristad	Spånga-Tensta sdf	Ulla Lehvonen, enhetschef 08-50803519	75 000
Älvsjö	Långbrogården	Attendo	Marja-Leena Gestranus verksamhetschef 070-946 65 65	75 000
Norrmalm	Riddargården	Stockholms Äldreboende	Maj-Britt Wallin biträdande verksamhetschef 0760- 509 670	125 000
Hässelby-Vällingby	Hässelgården	Kosmo	Emma Almström, kontaktperson 0725-389100	125 000
Norrmalm	Väderkvarnen	Norrmalm sdf	Birgitta Wårdmark enhetschef 076-12 09 568	175 000
Kungsholmen	Alströmerhemmet	Temabo	Karin Olsson Stameus verksamhetschef 0707- 893377	200 000
Hägersten-Liljeh.	Axgården	Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförv.	Kristina Abbott biträdande enhetschef 508 235 43	125 000
Rinkeby-Kista	Akalla vård- och omsorgsboende	Attendo	Maria Ivarsson, verksamhetschef 076-764 64 32	50 000
Östermalm	Linnégården	Carema Care AB	Linda Wetterberg verksamhetschef 0733-25 09 28	125 000
Bromma	Nymilen	Opalen vård AB (Carema)	Christina Lavö, verksamhetschef 0733-77 54 87	25 000
Södermalm	Magdalenagården	Carema	Britt-Inger Benhajji, verksamhetschef 08-410 485 20	200 000
Sundbyberg	Grönskogen	Opalen vård AB (Carema)	Magnus Gustafsson verksamhetschef 0733-77 56 94	25 000
Kungsholmen	Marieberg	Opalen vård AB (Carema)	Karin Mork-Brandén, verksamhetschef 0733-77 56 71	50 000

DNR 0704-44/2012

Ungdomsbesök i vård- och omsorgsboenden – andra omgången

Sammanställning fördelning av projektpengar

Stadsdel	VOB	Utförare	Kontaktperson	Beviljad summa
Rinkeby-Kista	Kista vård- och omsorgsboende	Attendo	Birgitta Ström vchef 08-508 01 496	225 000
Kungsholmen	Serafens vård- och omsorgsbo.	Kungsholmens stadsdelsförv.	Lena Slotte vchef 08-508 08 804	350 000
Östermalm	Rio vård- och omsorgsboende	Attendo	Christina v Segebaden vchef 0709-72 76 34	149 600
Skarpnäck	Flygarhöjdens vård- och omsorgsboende	Attendo	Elisabeth Wellander vchef 070-547 90 50	50 000
Farsta	Postiljonens vård- och omsorgs-boende	Attendo	Jeanette Wahlberg vchef 070- 666 77 10	275 000
Enskede-Årsta-Vantör	Oasens vård- och omsorgsboende	Attendo	Felege Gebeyehu vchef 070-971 60 49	50 000
Enskede-Årsta-Vantör	Årsta vård- och omsorgsboende	Kosmo	Carin Johansson vchef 08-121 392 38	175 000
Älvsjö	Ängsö vård- och omsorgsboende	Attendo	Marja-Leena Gestranus vchef 070- 946 65 65	50 000
Hägersten-Liljeholmen	Axelsbergs vård- och omsorgsboende	Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförv.	Tuija Illman bitr. enhetschef 08-508 237 62	150 000
Södermalm	Vintertullens vård- och omsorgsboende	Kosmo	Helena Gille vchef 08-1213 93 04	275 000
Enskede-Årsta-Vantör	Stureby vård- och omsorgsboende	Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförv.	Anders Broberg vchef 08-508 16 150	250 000
Södermalm	Bergsunds vård- och omsorgs-boende	Temabo	Lena Ingers bitr.vchef 073-654 79 17	200 000
Norrmalm	Sabbatsbergsbyns vård- och omsorgsboende	Stockholms äldreboende	Patricia Sjöblom enh.chef 08-508 09 715	275 000

Älvsjö	Lisebergs vård- och omsorgs-boende	Blomsterfonden	Elisabet Wrahme vchef 08-555 94 750	250 000
Hässelby-Vällingby	Skolörtens vård- och omsorgs-boende	Hässelby-Vällingby stads-delsförv.	Josefin Johansson utv.sekr 076-12 05 072	150 000
Bromma	Tallbackens vård- och omsorgs-boende	Silverhemmen	Kajsa Hjelte vice vd 070-972 76 76	200 000
Södermalm	Hornskrokens vård- och omsorgsboende	Silverhemmen	Kajsa Hjelte vice vd 070-972 76 76	150 000
Hägersten-Liljeholmen	Fruängsgårdens vård- och omsorgsboende	Carema	Göran Forslund vchef 0733-77 55 77	400 000
Skärholmen	Sätra vård- och omsorgsboende	Skärholmens stadsdelsförv.	Yvonne Esgård vchef 08-508 245 31	275 000
Södermalm	Sjöstadsgårdens vård- och omsorgsboende	Vingslaget	Kirsten Ytterberg, vchef 08-120 441 20	175 000
Hägersten-Liljeholmen	Rosengårdens vård- och omsorgsboende	Attendo	Aferdita Vrajolli driftschef 08-556 30 971	200 000
Södermalm	Sofiagårdens vård- och omsorgsboende	Vingslaget	Maj-Lis Johansson vchef 08-120 33 241	50 000

Bilaga 3. Uppföljning av projektet ”ungdomsbesök i vård- och omsorgsboenden”

Redovisningen lämnas 1 maj 2013 till Jenny Österman, Stiftelsen Äldrecentrum jenny.osterman@aldrecentrum.se

Vänligen skriv direkt i detta dokument.

1. Enhetens namn:
2. Kontaktuppgifter till den som besvarat uppföljningen:
3. Tillvägagångssätt för rekrytering av ungdomar samt antal som anställdes
4. När skedde rekryteringen (tidsperiod)?
5. Deltog ungdomarna vid Äldreförvaltningens introduktionstillfälle?
6. Hur har ungdomarna introducerats i arbetet på enheten?
7. Har ungdomarna tillhandahållit någon arbets-/uppdragsbeskrivning (ja/nej) ?
8. När startade aktiviteterna (månad, år)?
9. Hur har aktiviteterna utvecklats under projekttiden?
10. Har ungdomarna tillgång till handledning under projekttiden (ja/nej)?
a. Av vem, dennes funktion
b. Hur ofta
c. Hur ofta finns handledaren på plats när ungdomarna arbetar?
11. Vilka aktiviteter har anordnats i samarbete med ungdomarna inom projektet?
12. Hur många äldre deltar vid de olika aktiviteterna/tillfälle (grupp eller individuella aktiviteter)?
13. Antal tillfällen samt timmar/tillfälle
14. Ordinarie personals delaktivitet i projektet/aktiviteterna?
15. Din upplevelse av hur de äldre upplevt aktiviteterna.
16. Yttre omständigheter som påverkat projektet?
17. Kommer ni att fortsätta med ungdomsbesök efter projekttidens slut?

Tack på förhand!

Hälsningar Jenny och Lisbeth

Bilaga 4. Enkät ungdomarna

Uppföljningsfrågor ungdomsbesök i vård- och omsorgsboende

Följande frågor besvaras av de ungdomar som arbetar på enheten inom projektet.

1. **Var arbetar du- boendets namn** _____
2. **Kön**
Kvinna Man
3. **Din ålder** _____ **år**
4. **Vilken gymnasieutbildning går du?** _____
5. **När började du arbeta på boendet?** _____
6. **Hur många dagar per månad arbetar du?** _____ **dagar**
7. **Hur många timmar per tillfälle arbetar du?** _____ **timmar**
8. **Deltog du vid äldreförvaltningens introduktionstillfälle?**
Ja Nej
9. **Har du fått någon utbildning på boendet?**
Ja Nej
10. **Om ja på fråga 9. Vad fick du i så fall lära dig på utbildningen?**
_____
_____
_____
11. **Nedanstående påståenden handlar om hur du upplevt din tid på boendet.**

	Ja	Nej	Vet ej
a. Jag tycker att arbetet är kul!	☐	☐	☐
b. Jag tycker att det är svårt att bemöta de äldre på boendet!	☐	☐	☐
c. Jag tycker att personalen har funnits som stöd i mitt arbete!	☐	☐	☐
d. Jag tycker att jag fick en bra introduktion i arbetet!	☐	☐	☐
e. Jag skulle kunna tänka mig att fortsätta arbeta inom äldreomsorgen efter gymnasiet!	☐	☐	☐
f. Jag har ibland känt mig osäker i arbetet!	☐	☐	☐
12. **Om Ja på fråga 11.f. I vilken typ av situationer har du känt dig osäker?**
_____

Tack för att du tog dig tid att fylla i enkäten, har du några frågor kontakta gärna Äldrecentrum Jenny Österman, utredare på Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum Tel: 690 58 04

Bemanningen på vård- och omsorgsboenden är ofta lägre på helger, och ordinarie personal har därför inte möjlighet att genomföra sociala aktiviteter i den omfattning som det finns behov av och som önskas. I budgeten för 2012 konstaterade Stockholms stad att det fanns stora behov av att tillgodose det sociala innehållet i äldreomsorgen. Äldrenämnden fick i uppdrag att arbeta för att engagera och inspirera ungdomar för framtida yrken inom äldreomsorgen.

2012 startade Stockholms stad projektet ”ungdomsbesök i vård- och omsorgsboenden”. Totalt 44 boenden i Stockholms stad ansökte och beviljades medel för att anställa ungdomar i syfte att kunna erbjuda personer på vård- och omsorgsboenden något meningsfullt och trevligt att göra, individuellt eller i grupp även på helger.

Äldrecentrum har på uppdrag av äldreförvaltningen Stockholms stad följt projektet. Syftet var att se om ungdomarna fick den roll på vård- och omsorgsboendet som förväntats. Blev mötet med vård- och omsorgsboendet positivt för ungdomarna och inspirerades de till att utbilda sig för att kunna arbeta med äldre? Samt, hur upplevde de äldre ungdomsbesöken?

Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum är ett forsknings-och utvecklingscentrum. Uppdraget är att bidra med kunskap om äldre personers hälsa, vård och omsorg

Gävlegatan 16, 113 30 Stockholm // Vxl: 08 690 58 00 // www.aldrecentrum.se